

Ἐκείνη τήν ἐποχή περίπου, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, γνώρισα καὶ τὸ μουσικὸ θέατρο, πάλι χάρις στὸν πατέρα μου, πού ἡ δουλειά του ἦταν εἰσπράκτορας ἠλεκτροφωτισμοῦ (ἐπάγγελμα πού ἔχει πιά ἐκλείψει) στὴν παλιά βελγικὴ ἑταιρεία, κι εἶχε τὸ ἐλεύθερο νὰ μπαινοβγαίνει στὸ ζακουστό θέατρο «Μέγας Ἀλέξανδρος» καὶ κάποτε - κάποτε νὰ μπάζει μαζί του τὴ μητέρα μου κι ἐμένα. Αὐτὸς ὁ «Μεγαλέξανδρος» δὲν ἦταν κανένα θεατρὰκι ἢ ἔστω θέατρο, μὰ ὀλόκληρο συγκρότημα - πραγματικά «μέγας». Ἄρχιζε ἀπὸ τὴν λεωφόρο, τὴν Βασιλίσσης Ὀλγας, κι ἔφτανε μέχρι κάτω, στὴ θάλασσα, ἐκεῖ περίπου πού κατεβαίνει σήμερα ἡ ὁδὸς Καλιδοπούλου, στὴ στάση Φλέμινγκ, τότε Μισραχί. Ἡ Καλιδοπούλου, ἢ ὅπως λεγόταν πρὶν τὸ '40, ἦταν σχεδὸν ἀνυπαρκτη, ἓνας χωματόδρομος μάλλον ἢ μικρὴ ἀλάνα, κι ὅπωςδήποτε δὲν κατέβαινε κάτω ἀπὸ τὴν λεωφόρο· στὸ σημεῖο ἐκεῖνο στεκόταν κραταῖος ὁ «Μεγαλέξανδρος» - ἀριστερά, ὅπως παίναμε, τὸ θερινὸ θέατρο, δεξιὰ ἓνα συγκρότημα θερμῶν λουτρῶν, γιὰ τὸν χειμῶνα, καὶ στὴν μέση ὁ πεζόδρομος πού, παισιωμένος ἀπὸ φυτὰ καὶ ἀνθη, κατέληγε σὲ μιὰ ξύλινη σκάλα, εἰσχωροῦσα ἀρκετὰ στὴν θάλασσα. Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν τὰ θερινὰ λουτρά, παῖν μίξτ, ὅπως τὰ λέγανε τότε, μὲ μιὰ σειρά ξύλινες καμπίνες, δίπλα στὸ νερό, γιὰ νὰ ξεντύνονται ὅσοι θὰ χαίρονταν τὸ μπάνιο τους. Ὅλο ἐκεῖνο τὸ συγκρότημα, ἀνθοῦσα, θαρρῶ, ἐπιχείρηση, ἀνῆκε στὸν Μικὲ Βεντουρέλη καὶ στὴ μάνα του, πού ἔμενε ὅσο μπορούσε ἀθέατη σ' ἓνα διαμέρισμα πάνω ἀπὸ τὰ λουτρά, σάν πρόσωπο περίπου μυθικὸ. Ὁ πατέρας κολακευόταν πού εἶχε φίλο τὸν Βεντουρέλη καὶ πού ἓνα - δύο φορές, μάλιστα, εἶχε γίνεи δεκτὸς στὸ δωμάτιο τῆς μητέρας του, καλλιτέχνιδα στα νιάτα της ἢ κάτι τέτοιο.

Τὸ θέατρο, θερινὸ, ἀπλωνόταν ἀπὸ τὴν λεωφόρο μέχρι καὶ

τήν θάλασσα, μέ τήν μεγάλη του σκηνή χτισμένη σχεδόν πάνω στό εὐωδιαστό κύμα, μέ λουλούδια καί πρασινάδες γύρω - γύρω καί, προπάντων, σκεπαστό σ' ὄλη του τήν ἔκταση, ἔτσι πού νά μπορεῖ νά λειτουργεῖ ἀκόμη κι ἂν ἔπιανε καλοκαιρινή βροχούλα ἢ καί κανένα ἀπό τά συνηθισμένα μπουρίνια τοῦ Θερμαϊκοῦ. Σ' αὐτόν τόν «Μεγαλέξανδρο», λοιπόν, πού μαζί μέ τόν χειμερινό «Λευκό Πύργο» ἦταν, ἐκεῖνα τά χρόνια, τά πιό ὀνομαστά θέατρα τῆς Θεσσαλονίκης, ἔρχονταν ἀπό τήν Ἀθήνα κι ἔπαιζαν πολυπρόσωποι μουσικοί θίασοι, μέ δημοφιλή ἀστέρια τῆς ἐποχῆς πού, σίγουρα, τά θυμοῦνται ἀκόμη οἱ λάτρεις τῆς σκηνῆς καί οἱ θαμῶνες τῶν παρασκηνίων, ὄσοι, βέβαια, βρίσκονται στή ζωή. Τά ἔργα πού παρουσιάζονταν ἦταν, κατά κανόνα, μουσικές κωμωδίες, ἐπιθεωρήσεις καί, σπανιότερα, ὀπερέτες ἑλληνικές.

Τήν πρώτη φορά πού μέ πῆγαν οἱ δικοί μου, πρωταγωνιστοῦσαν ἡ Μαρίκα Κρεβατά, νεότατη τότε, καί ὁ Πρινέας, κωμικός ἀπό τοὺς πιό δημοφιλεῖς τῆς ἐποχῆς. Κι εἶχαν θίασο βαρβάτο, μέ ὀρχήστρα καί μπαλέτο, μέ φανταχτερά κοστοῦμια μέ τά ὄλα τους. Οἱ τύποι καί ἀρκετά ἀπό τά καλαμπούρια καρφώθηκαν στή μνήμη μου (φράσεις θυμοῦμαι ἀκόμη), ἐνῶ ἡ μητέρα μου, γνωστή καλλιφωνα τῆς γειτονιάς μας, ἔλεγε καί ξανάλεγε, τίς ἐπόμενες μέρες, ὄσα τραγούδια —ἢ καί στίχους μόνο— εἶχε κατορθώσει νά συγκρατήσῃ. Ἐκεῖνο τό καλοκαίρι, μετὰ ἀπό κανένα μήνα, ξαναπήγαμε στόν «Μεγαλέξανδρο» παρουσίαζε κάποιον ὀπερέτα (πιθανότατα τοὺς «Ἀπάχηδες τῶν Ἀθηνῶν») πού οἱ δικοί μου τήν εἶχαν δεῖ καί παλιότερα κι ἔτσι ἡ μητέρα μου σιγοτραγουδοῦσε μαζί μέ τοὺς ἠθοποιούς τά πιό πολλά τραγούδια. Ἐγὼ εἶχα ξετρελαθεῖ μ' ἐκεῖνο τόν μαγικό κόσμο τῆς εὐθυμίας, τῆς μουσικῆς, τοῦ χοροῦ μέ τίς καλλιγραμμες ἀρτίστες, κάτω ἀπό τά δυνατά καί πολύχρωμα φῶτα τῶν προβολέων καί μέσα στά ἀέρινα τούλια καί τά γυαλιστερά μεταξωτά, πού ὄλα, ὄστόσο, τόνιζαν σοφά τήν ὀλόλευκη σάρκα, ὄραμα ἀνύπαρκτο στό οἰκογενειακό ἢ καί τό φιλικό περιβάλλον.

Τό ἄλλο καλοκαίρι, πρέπει νά ἔταν τοῦ 1939, στόν «Μεγαλέξανδρο» ἔπαιζε ὁ θίασος τῆς Ἡρώς Χαντᾶ καί τοῦ Πατρικίου.

μεγάλο συγκρότημα κι εκείνο, μέ τενόρο τό Νίκο Περδίκη (θαρρῶ πῶς τόν βλέπω καί τόν ἀκούω) καί μέ έντυπωσιακό πάλι μπαλέτο, ξένο, ὅπως διαφημιζόταν. Κι ἀπ' ὅ,τι, θυμοῦμαι, κι ἐκείνη τήν χρονιά, ὅπως καί τήν προηγούμενη, τό σκεπαστό θέατρο ἦταν γεμάτο, μέ κόσμο πού ἔσπευδε νά ξεσκάσει, καταθέτοντας καί τότε κάπου μισό μεροκάματο γιά ἓνα εἰσιτήριο, νά χαρεῖ τά μεγάλα —μά καί τά μικρότερα— ἀστέρια τῆς νυχτερινῆς σκηνῆς, νά γελάσει, νά τραγουδήσει, ἴσως καί νά κουτσομπολέψει, ἐμπιστευτικά ἀφηγούμενο στό διάλειμμα, τῆ συνοδεία γρανίτας ἢ πασατέμπου, κάποια περιστατικά πού εἶχε ἀκούσει —πάλι ἐμπιστευτικά— καί πού πλασάρωνταν γιά γνήσια, ὅσο κι ἂν ἦταν ἀδύνατο ν' ἀποδειχθεῖ ἡ ἀλήθεια τους.

Ἐκείνο τό ἀπόγευμα, πού εἶχαμε πάει κι ἐμεῖς, καθόμασταν στό καφενεῖο πού λειτουργοῦσε δίπλα ἀπό τήν εἴσοδο τοῦ θεάτρου, καί περιμέναμε νά γίνει «πόρτα». Ξαφνικά παρκάρει, σχεδόν μπροστά μας, μιά πολυτελής λιμουζίνα, βυσινιά, πού ἀμφιβάλλω ἂν, ἐκείνη τήν ἐποχή, ὑπῆρχε ἄλλη ὁμοιά της στήν Θεσσαλονίκη. Παρκάρει, λοιπόν, μπροστά μας καί κατεβαίνει μιά πανέμορφη ξανθή γυναίκα, νέα, χαμογελαστή, καλότροπη. Τήν ἴδια ὥρα βγαίνει, ἀπό τήν θέση τοῦ ὀδηγοῦ, ἓνας κομψός κύριος, στά χρόνια τοῦ πατέρα μου, τήν πιάνει ἀπό τό μπράτσο, τῆς μιλάει καί γελοῦν. Ἦταν ἡ πρωταγωνίστρια, ἡ θιασάρχης, πρόσωπο σχεδόν ἀπλησίαστο, γιά μένα παραμυθένιο, ἓνα ἀστέρι, ἄς ποῦμε, μιά δικιά μας Τζήν Χάρλοου, βρέ ἀδερφέ. "Ἐνα ὄραμα! " Ἀκουσα τήν μητέρα μου νά ψιθυρίζει, «τί κούκλα!» ἐνῶ ἐγώ ἔμεινα ἄφωνος. Γύρω ἀκούστηκαν νά λένε «ἡ Χαντά, ἡ Χαντά» κι ἐκείνη τ' ἄκουσε καί γελοῦσε, σίγουρα κολακευμένη. Κι εἶπε ἡ μητέρα «καλέ Χριστόφορε, τί λιμουζίνα!» κι ὁ πατέρας, πού καμιά φορά πετοῦσε τίς χοντράδες του, ἀκόμα καί μπροστά μου (πράγμα ἀσυνήθιστο στούς τότε γονιούς) τῆς ἀπάντησε γελώντας μέ νόημα, «ἄμα σηκώνεις τά πόδια, καί λιμουζίνες ἔχεις κι ὅ,τι ἄλλο ἀγαπᾶς». Ἐγώ δέν μπορούσα νά καταλάβω τόν λόγο, ὥστόσο ἤμουν σίγουρος πῶς ὁ πατέρας εἶχε πεί κάτι ἄπρεπο ἢ τολμηρό, γιατί ἡ μητέρα τόν κοίταξε ἐπιτιμητικά καί διαμαρτυρήθηκε μέ χαμηλή φωνή: «ὄλα τά ξέρεις πιά ἐσύ!» Γιατί καί κείνης —λέω τώρα πού τό

ξανασκέφτομαι— δέν τῆς ἄρεσε πού τῆς ψεύτιζαν ἓνα ἴνδαλμα. Ἄργότερα, πού βυθιστήκαμε στήν παράσταση, μᾶς κέρδισε ἡ ὁμορφη Χαντά, πολύ πιό ἐντυπωσιακή πάνω στή σκηνή, μέ τό μακιγιαζ, τίς τουαλέτες, τά φῶτα, καί ξεχάσαμε (ἀξέχαστη Ἑρώ) τόν κακό τόν λόγο.

Θαρρῶ πῶς οἱ προπολεμικές θεατρικές ἐμπειρίες μου σταματοῦν ἐκεῖ. Δέν ἀποκλείεται νά ἔχω δεῖ καί μιά - δύο ἄλλες παραστάσεις, πάλι στόν «Μεγαλέξανδρο», ὥστόσο δέν μπορῶ νά ἀνακαλέσω ἄλλες μνημες, διαφορετικές. Νά προσθέσω μόνο ἄλλα δύο θεατρικά συμβάντα τῆς ἐποχῆς, πού συζητήθηκαν πολύ στήν πόλη μας. Θυμοῦμαι πῶς πρίν ἀπό τόν πόλεμο εἶχε γίνει πολλή κουβέντα στό σπίτι τῆς γιαγιάς —κέντρο καί κάστρο τῆς οἰκογένειας— γιά μία θεατρική ἐμφάνιση τοῦ Χάρυ Μπόρ, διάσημου πρωταγωνιστῆ τοῦ προπολεμικοῦ γαλλικοῦ σινεμά, στήν Θεσσαλονίκη, στόν κινηματογράφο «Παλάς», πού πολλές φορές μετατρεπόταν σέ θεατρική αἴθουσα. Θεῖοι καί θεῖες, πού ζοῦσαν πιό ἀνοιχτά ἀπό μᾶς, ἦταν ἀποφασισμένοι νά πᾶνε νά παρακολουθήσουν τήν παράσταση, ξεπερνώντας τό ἐμπόδιο τοῦ πανάκριβου εἰσιτηρίου. Δέν εἶμαι σίγουρος ἂν τελικά χάρηκαν τόν Χάρυ Μπόρ μέ σάρκα καί ὀστά, νά παίξει, θυμοῦμαι καλά, τόν «Σαμψών». Ἐμεῖς πάντως, οἱ γονεῖς μου κι ἐγώ, δέν τόν εἶδαμε. «Δέν βαριέσαι» ἔλεγε ὁ πατέρας, «ἀφοῦ τόν βλέπουμε στό σινεμά μ' ἓνα δεκάρικο...».

Τό δεύτερο θεατρικό γεγονός, τό καλοκαίρι τοῦ 1940, ἦταν ἡ ἔλευση τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου, ἀπό τήν Ἀθήνα. Οὔτε σ' ἐκεῖνο τό θέατρο πήγαμε. Τό εἶδε, ὅμως, ἓνας γείτονας, ὁ μαραγκός μας, καί γιά μέρες ἐκθείαζε τό ἐντυπωσιακό θέαμα τῆς Μπατερφλάι. Ἡ μητέρα ἦταν ὄλο φούρκα, ὁ πατέρας προσπαθοῦσε νά μειώσει τή σημασία τῶν παραστάσεων ἢ τό ῥιχνε στό καλαμπουρί (ἔ, δέν εἶχαμε καί στό χωριό μας ὄπερα), ὥστόσο ἐκεῖνη ἐπέμενε, «καί μήπως εἶχε ὁ μαραγκός;».

Ὅπως καί νά ἔταν, ἐμεῖς περιοριζόμεσταν στόν «Μεγαλέξαν-

δρο», πού δέν ήταν δά καί λίγο! Ύπῆρχε καί ἓνα ἄλλο θερινό θέατρο, θυμοῦμαι, ὁ παλιός «Ἔσπερος», ἀπέναντι ἀπό τόν κῆπο τοῦ Πανεπιστημίου, πίσω ἀπό τό παλιό διόροφο κτίσμα τῆς Ἐφιππῆς χωροφυλακῆς. Μά καμία σύγκριση μέ τόν δικό μας «Μεγαλέξανδρο»· ἦταν μικρότερο, μέ μικρή σκηνή καί ξύλινο φράχτη. Οὔτε καί σ' αὐτό τό θέατρο (δπου ἔπαιζε συνήθως ὁ θίασος Ξύδη, ἂν δέ μέ γελαῖ ἡ μνήμη μου) πήγαμε ποτέ· ἔφευτε ἔξω ἀπό τά νερά μας κι ὁ πατέρας δέν εἶχε στήν περιοχή οὔτε δικαιοδοσία, οὔτε γνωριμίες. Ὁ «Ἔσπερος» ἐκεῖνος ἔσβησε μέ τόν πόλεμο, τήν κατοχή. Ἐνῶ ὁ «Μεγαλέξανδρος» ἔζησε ἢ ψευτοσυντηρήθηκε γιά λίγο ἀκόμη. Κάποτε τόν διασκεύασαν σέ κινηματογράφο, ἀργότερα σέ χορευτικό κέντρο (ὄλ' αὐτά μεταπολεμικά) ὥσπου χάθηκαν ὅλα, τελευταῖα τά χειμερινά λουτρά. Χάθηκαν κι ἡ μητέρα τοῦ Βεντουρέλη καί κατόπιν κι ὁ ἴδιος. Ἐκεῖ πού ἦταν τό θέατρο κι ἐκεῖ πού λειτουργοῦσαν τά λουτρά ὑψώθηκαν πολυκατοικίες, ἐνῶ στήν εὐθεία τοῦ πεζόδρομου μέ τίς πρασινάδες καί τά λουλούδια, κατηφορίζει τώρα ἡ ὁδός Καλιδοπούλου, πού οὔτε αὐτή εὐτυχεῖ νά φτάσει στήν δροσιά τῆς θάλασσας.

*Ἀπό τό ἀνέκδοτο βιβλίο «Χωρίς αὐλαία»
(Θεατρικές Μνήμες καί Ἐμπειρίες)*